

Порівняльний аналіз православного та мусульманського шлюбу

священик Андрій Хромяк

Дана стаття покликана виявити становище жінки як в православній так і в мусульманській сім'ї через події, які зараз відбуваються на Сході, зокрема в Іраці та Сирії, де жінка є предметом торгівлі та насилля з боку бойовиків Ісламської Держави.

Ключові слова: християнство, Коран, шлюб, насильство, аборт, імам, любов, терпіння.

Протягом двох тисяч років християнство розглядає шлюб, з одного боку, як просвічення, а з іншого, як таємницю. У ньому відбувається преображення людини, розширення її особистості. Людина в шлюбі отримує новий зір, нове відчуття життя, народжується у світ у новій повноті. Тільки в шлюбі можливе повне пізнання людини, бачення іншої особистості. І як справедливо відмічає Настольна книга священнослужителя, у шлюбі людина занурюється в життя, входячи в неї через іншу особистість¹.

У світі, де всі і все йде врозбід, шлюб – це місце, де дві людини, завдяки тому, що вони один одного полюбили, стають єдиними, місце, де ворожнеча закінчується, де починається здійснення єдиного життя². В істинно християнській родині шлюбне єднання виховує характер подружжя, обмежує свавільність, відкидає егоїстичність, підносить до Бога. Після гріхопадіння Бог поставив дружину в підлегле становище до чоловіка (*Бут. 3, 16*). Але це не означає, що дружина, як особистість, стоїть нижче за чоловіка з точки зору її гідності, тут вони абсолютно рівні: чоловіча стать і жіноча стать – одно в Христі Ісусі (*Гал. 3, 28; 1 Петр. 3, 7*). Дружина, хоча й підпорядкована чолові-

¹ Настольная книга священнослужителя. – Т. 4. – С. 291.

² Антоний (Сурожский). митр. Брак и семья. – С. 7.

кові, але вільна й рівночасна йому. Главенство чоловіка – це прямий наслідок їхніх природних якостей. Крім того,

«у домі не може бути двох голів. Де багатовладдя – там безладдя. Де рівність, там не може бути злагоди, чи то буде народне правління, чи всі будуть повелівати, – необхідно, щоб було одне начальство. Уся світобудова має ієрархічну підлеглисть, тому й у всесвіті спостерігаємо гармонію і лад. Безладдя, навпаки, – це зло, яке скрізь робить заворушення. Главенство чоловіка в домі не повинно уподібнюватись тиранії, гнобленню, приниженню; це повинна бути – діяльна любов, оскільки чоловік буде відповідати за себе, за жінку і за дітей перед Богом»³.

Чоловік повинен піклуватися про вдосконалення розумових і моральних здібностей своєї дружини, терпляче перевиховуючи її. Бо любов'ю можна досягти значно більшого, ніж безнастанною суворістю та погрозами! Святоотцівське Передання з цього приводу радить чоловікам, щоб вони своїм сильним коханням і вибачливістю добивалися від своїх дружин бути покірливими. З дружинами треба поводитись, *«... як з немічним сосудом, виявляючи їм честь, бо й вони є співспадкоємцями благодаті життя...»* (1 Петр. 3, 7) і матері рідних дітей, тому головним правилом для чоловіка повинно бути те, *«щоб уникати всякої прикрості і утверджувати мир і злагоду»* у сім'ї, бо внутрішня ворожнеча призводить до безладдя і завдає багато неприємностей подружній парі. Тому любов зміцнюється в християнському шлюбі також благодаттю, про яку просять і яку отримують від Бога обидвоє⁴.

Мир і злагода в сім'ї багато в чому залежать від дружини. Коли дружина буде виконувати свої обов'язки і буде виявляти покірливість чоловікові *«ради Бога»*, коли вона готова буде терпіти його гнів, тоді й чоловік не буде лаяти її, тоді у всьому буде в них мир і тиха пристань. Так завжди було в справжніх християнських сім'ях: кожен виконував свої обов'язки, не вказуючи на обов'язки ближньому. Отже, головною чеснотою дружини вважається її послух чоловікові (Еф. 5, 22-24). Але хоча св. апостол Павло заповідає християнському подружжю: *«Кожен із вас (чоловіків) нехай любить свою дружину, а дружина нехай боїться*

³ Гумеров Павел, *свящ.* Он и она. В поисках супружеского согласия. – С. 84.

⁴ Клайв Стейплз Льюис. Просто Христианство. – [Електронний ресурс].

свого чоловіка» (Еф. 5, 33), це не рабський страх, а почуття, що ґрунтується на щирій любові до чоловіка, на повазі й шані до нього як глави сім'ї, на небажанні будь-чим образити кохану людину. І в цьому немає нічого неузгодженого, тому що цей страх має характер вільного підпорядкування і вільного виконання своїх шлюбних обов'язків. Релігійно-моральна єдність, мир, любов і злагода, які панують у християнській сім'ї, захищають її непорушною стіною від усіх спокус і тривог світу, примножують багатство й різний достаток, привертають Боже благословення та підносять подружжя на найвищий ступінь духовного вдосконалення.

Святість християнського шлюбу робить його несхожим ні на який інший шлюб, який укладений поза Церквою, бо благодаттю Божою він стає «камнем», на якому із сім'ї будується «домашня церква» (Кол. 4: 15). Саме церковність дає сім'ї ті крила, за допомогою яких можна піднятися до Горнього світу і підживлювати сімейне життя благодатною любов'ю до Бога і один до одного. Церковність подає їм ключ до ціломудрених побажань, які відкривають двері до преображення «душевного тіла» сім'ї в «тіло духовне»⁵.

Мусульманське віровчення про шлюб, найбільше відрізняють від християнського православного вчення такі аспекти: багатоженство, тимчасовий шлюб та ставлення до жінки в ісламі. Також відмінними від християнського вчення є: постанови щодо розлучень, ставлення до дочок, релігійний статус жінки в ісламі, затворництво, контроль за народжуваністю дітей, стосунки в сім'ї та багато іншого.

Коран (33, 35) говорить:

«Воістину, мусульмани і мусульманки, віруючий і віруюча, хто навернувся і навернулася, вірний і вірна, покірний і покірна, хто дає і подає милостиню, хто постився і постилася, хто зберігає свою цнотливість, хто поминає Аллаха багато – приготував їм Аллах прощення і велику нагороду!»⁶.

Мусульмани відзначають, що в наведеному уривку жінки безпосередньо згадуються дев'ять разів; тут говориться, що обов'язки в статей рівні, отже, чоловіки і жінки знаходяться на одному духовному

⁵ Нефедов Г. прот. Таинства и обряды Православной Церкви. – М., 1999. – С. 144.

⁶ Коран / пер. с а араб. и коммен. [Б. Я. Шидрар]. – С. 386.

рівні. Цей аят містить чітке твердження про спільність моралі для всіх людей і про рівні духовні й моральні зобов'язання, що покладаються на людину незалежно від статі.

Наявність у Корані таких віршів пояснює, чому мусульманки нерідко наполягають на тому, що іслам позбавлений сексизму. Їм говорить про це їхній священний текст; однак зовсім інше послання містять проповіді патріархальних поборників ортодоксального ісламу.

Можна без особливих зусиль зібрати цитати з Корану, що підтверджували б, що іслам учить рівності в релігійному статусі статей. І багато мусульман щиро вірять, що Коран дійсно проповідує рівність, хоча, як вони визнають, на практиці рівності між чоловіками і жінками не існує.

Деякі мусульмани вважають за можливе побиття дружин, думаючи, що ті являють собою усього лише предмет власності. Насильство над дружинами заподіює величезний фізичний збиток мусульманкам, руйнує шлюби, послабляє всю мусульманську громаду. Згідно з даними соціальних працівників і правозахисників, принаймні 10 відсотків британських мусульманок страждають від емоційного, фізичного чи сексуального насильства з боку чоловіків. Оскільки в Британії проживають численні родини з Індії, Пакистану, Бангладеш та інших країн з певним менталітетом і культурною специфікою, проблема домашнього насильства для іммігрантської громади вельми актуальна – часто норми Ісламу підміняються національними і культурними поняттями про статус жінок не на користь останніх⁷. Незважаючи на всю серйозність цієї проблеми, мусульманська громада в основному закриває на неї очі і виділяє дуже обмежені ресурси для допомоги потерпілим. Насильство в родині – це постійний процес фізичного, психологічного знущання над людиною з боку близьких, що руйнує особистість, як це визначено самими мусульманськими правозахисниками.

Найбільш поширене насильство морального характеру. Мусульманська громада схильна ігнорувати таку форму насильства, вважаючи її «звичайними сварками» між подружжям – коли не доходить до бійки. Якщо дружина виявляє неслухняність, чоловік може погрожувати їй розлученням, одруженням на іншій жінці, утриманням у себе дітей і т.д. У дійсності моральне насильство заподіює сер-

⁷ Домашнее насилие над женщинами недопустимо. – [Електронний ресурс].

йозні психологічні травми багатьом мусульманкам: знижує самооцінку, провокує нервові зриви й психічні розлади.

Багато мусульманок, подібно до всяких жертв насильства в родині, не вдаються за допомогою до навколишніх. Бояться, що пересуди про те, що відбувається, викличуть на них ганьбу, а побої тільки посиляться. Багато жертв жорстокого насилля воліють зберігати мовчання і навіть думають, що в якійсь мірі заслужили побої. Почуття безнадійності та відчуття байдужності навколишніх – інша причина приховання подібних злочинів поряд із фінансовою залежністю від чоловіка і страхом за майбутнє дітей. Одна мусульманка зізналася, що звикла терпіти побої. Жінки, чиє терпіння закінчується, звертаються до імамів, але рідко отримують від них дієву допомогу. Інше потенційне джерело допомоги – родичі. Але в таких випадках рідня говорить, що варто терпіти і мовчати, інакше на родину впаде ганьба. У Корані (4, 20) сказано: «А якщо ви захотіли заміни однієї дружини іншою...»⁸.

Приведений аят дає чоловікам повну владу відмовитися від однієї дружини і взяти іншу. Дотримання формальностей при цьому не потрібне. За шаріатом, чоловікові необхідно лише три рази в присутності свідків повторити: «Я з тобою розлучаюся», після чого колишню дружину можна викидати з дому. Також однією з найважливіших моральних основ, що визначають правочинність мусульманина в ортодоксальній ісламській країні, є дотримання ним правил жіночого затворництва для своїх дружин і дочок. Найбільш правочинним вважався той чоловік, обличчя дружини якого ніхто зі сторонніх чоловіків не бачив.

Ці постанови прирікають жінок на постійну ізоляцію від зовнішнього світу, формуючи з них неповноцінних особистостей, практично виключених з життя суспільства і навіть з життя власної родини, тому що територія дому поділяється на жіночу та чоловічу половини, і при відвідуванні дому сторонніми чоловіками дружина (чи дружини) хазяїна повинна ховатися на жіночій території. Ця територія, відома як гарем в арабів, ендрун у персів, ічкар в узбеків, стає заповідним місцем, куди має право входити тільки хазяїн. Відсутність гарему завжди вважалася ганьбою для чоловіка. Якщо за якимись причинами жінка повинна вийти з дому, то тоді вона зобов'язана вдягати ритуальне

⁸ Коран / пер. с а араб. и коммен. [Б.Я. Шидрар]. – С. 88.

покривало – хиджаб (чадру, паранджу, чачван, яшмак), закутавшись з голови до ніг і ховаючись від поглядів сторонніх.

Як правило, усі ці встановлення завжди дотримувалися насамперед у середовищі багатих мусульман, тому що незаможні не могли дозволити собі відмовитися від зайвої пари робочих (жіночих) рук у господарстві, на пасовищі і на полі. Тому тверді устами шаріату тут деякою мірою ігнорувалися.

Закон про рівноправність в успадкуванні майна дітьми від рабинь став однією з причин питання, що виникло ще в часи Мухаммеда, про контроль за народжуваністю в уммі. Багато хто через зрозумілі причини не бажали, щоб їхні діти від рабинь успадковували їхнє майно, і намагалися запобігти народженню таких дітей.

Питання контролю над народжуваністю в уммі стосується двох проблем: проблеми допустимості запобігання від можливого зачаття дитини (азл) і проблеми допустимості абортів. Існує ряд хадисів, у яких Мухаммед забороняє азл, але є ще більша кількість хадисів, де азл допускається. В одному з таких хадисів пророк прямо говорить тим, що запитують: *«Немає ніякої різниці, чи прибігаєте ви до цього (тобто азлу) чи ні, тому що, хто має бути створений (народжений) до Страшного суду, той буде створений (народжений)»*⁹.

Багато сучасних мусульманських теологів однозначно висловлюються за контроль за народжуваністю. Так, наприклад, директор пакистанського Інституту ісламських досліджень у Раваллінді доктор Фазлур Рахман пише:

*«Серед світових релігій іслам відрізняється гнучким ставленням до питань соціального характеру, і виявляється це в тім, що він слідує добру, на чийй би стороні воно не було... Коран не містить ніяких висловлень проти планування родини, а його соціальне вчення рішуче висловлюється на його користь»*¹⁰.

Стосовно абортів багато ісламських теологів висловлюється позитивно. Вважається, що душа входить у зародок дитини, коли йому виповнюється 4 місяці, а до цього терміну дозволяються аборти і застосування медичних препаратів, що призводять до викидня.

⁹ Акбаров Хафез. Вчора и сегодня. – С. 64.

¹⁰ Там само. – С. 67.

Утім, в уммі немає єдності з цього приводу. Вносяться пропозиції проти всякого контролю за народжуваністю. Так лідер правого крила пакистанського релігійно-політичного руху Абу-Аля-Аль-Маудуді говорить про те, що *«у способі життя, створеному ісламом, не може бути місця для контролю над народжуваністю як державної соціальної політики»*¹¹. Доводячи свою точку зору, він критикує протизападні засоби, розглядає аборт як небезпеку для життя жінки. Ще більш небезпечним вважає Аль-Маудуді неминуче моральне падіння подружжя, що не зв'язане вихованням численного потомства. Мати малодітної (усього дві-три дитини) родини буде розриватися між роботою і родиною, і це зруйнує здоровий мікроклімат родини. Крім того, контроль над народжуваністю, на думку цього автора, негативно відіб'ється і на нації в цілому, тому що скільки талановитих і видатних людей, військових лідерів, філософів, державних діячів не народилося винятково через небажання багатьох батьків мати багато дітей.

Підводячи підсумок порівняльного аналізу православного та мусульманського шлюбу, можна зробити висновок, що всі види полігамії, не тільки одночасної, але й послідовної, завжди засуджувалися Церквою. Другий та третій шлюб дозволяється в Православній Церкві лише в окремих випадках. Зовсім інше ми бачимо в мусульманському шлюбі. Чоловік не опікується духовним розвитком, удосконаленням своєї дружини, а прагне перш за все особистого комфорту й зручності. Результат багатоженства – сварки, чвари та ревності серед дружин, що доходять до побиття, погроз і навіть дітовбивства. Крім того, такі умови принизливі для жінок, їх розглядають як рабину і товар. У мусульманській сім'ї панують не любов і взаємопорозуміння, а гноблення й тиранія. Навіть мусульманські богослови визнають, що, утримуючи багато жінок, чоловік не зможе ставитись до всіх однаково. Тимчасовий шлюб в ісламі є узаконеним блудом. Тому, розглядаючи суспільне життя мусульман, ми можемо побачити гноблення і приниження жінок у всіх сферах життя, на відміну від християнського шлюбу, де обоє покликані до спасіння, якщо будуть слідувати шляхом любові, терпіння та уповання на Боже милосердя.

¹¹ Абу-Аля-Аль-Маудуді. Принципи іслама. – С. 243.

Список джерел і літератури:

1. *Біблія*. Книги Священного Писання Старого та Нового Завіту. – К.: Вид. Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2004. – 1416 с.
2. *Абу-Аля-Аль-Маудуди*. Принципы ислама. – М., 1993. – 363 с.
3. *Акбаров Хафез*. Вчера и сегодня. – Шеффилд, 1997. – 222 с.
4. *Антоний (Сурожский)*. митр. Брак и семья. – К.: Пролог, 2005. – 300 с.
5. Домашнее насилие над женщинами недопустимо. *Интернет-посилання*: <http://islam.uz/home/news/islam-dunya/2139-xabar.html>.
6. *Клайв Стейплз Льюис*. Просто Христианство. // *Интернет-посилання*: <http://www.zavet.ru/book/02apol/002/016.htm>.
7. *Коран / пер. с араб. и коммен. Б.Я. Шидрар*. – М.: Изд. Дом Марджани, 2012. – 608 с.
8. Настольная книга священнослужителя. – Т.4. – М.: Издание Московской Патриархии, 1983. – 824 с.
9. *Нефедов Г. прот.* Таинства и обряды Православной Церкви. – М.: Издательство Паломник, 1999. – 319 с.
10. *Гумеров Павел, свящ.* Он и она. В поисках супружеского согласия. – М.: Издательство Московской Патриархии, 2009. – 188 с.